

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ : “ขันติ”

ขันติ เป็นคำมาจากภาษาบาลีตรงตัว คือ ขนฺติ แปลว่า ความอดทน, ความอดกลั้น มีรากศัพท์มาจาก ขม ธาตุ ลงในอรรถว่า อดทน, ทน, อดกลั้น + ติ ปัจจัย แปลงที่สุทธธาตุ คือ แปลง มุ เป็น นุ จึงสำเร็จรูปเป็น ขนฺติ สำหรับ ขันติ ตามคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เป็นธรรมฝ่ายดี กล่าวคือ เป็นกุศลขันธที่มี โอโธสะ เป็นประธาน ความหมายของขันติมีหลายประการ ดังข้อความในพระอภิธรรมปิฎก ธรรมสังคณี-ปกรณ์ ว่า ขันติ เป็นไฉน? ความอดทน กิริยาที่อดทน ความอดกลั้น ความไม่ดุร้าย ความไม่ปากร้าย ความเข้มแข็งแห่งจิต อันใด นี้เรียกว่า ขันติ.

พระธรรมที่เกี่ยวกับขันติ ที่ควรพิจารณาเพิ่มเติม คือ

“ปฏิบัติอดทนเป็นไฉน? คือ บุคคลบางคน เขาว่า ไม่ค่าตอบ เขาโกรธ ไม่โกรธตอบ เขาวิวาท ไม่วิวาทตอบ นี้เรียกว่า ปฏิบัติอดทน”

(จาก ... พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ปฐมขมสูตร)

“เรา (ตถาคต) เรียกผู้ไม่โกรธ ผู้อดกลั้นต่อคำด่าว่าด้วยอภิกโกสวัตถุ ๑๐ (วัตถุเป็นเครื่องค่า ๑๐ ประการ คือ เจ้าเป็นโจร เจ้าเป็นคนพาล เจ้าเป็นคนหลง เจ้าเป็นลา เจ้าเป็นโค เจ้าเป็นอูฐ เจ้าเป็นสัตว์นรก เจ้าเป็นสัตว์ดิรัจฉาน สุกติไม่มีสำหรับเจ้า ทุกคติเท่านั้นที่เจ้าพึงหวัง) ผู้อดกลั้นต่อการทุบตีด้วยฝ่ามือ เป็นต้น และอดทนต่อการจองจำด้วยการมัดด้วยเชือก เป็นต้น ผู้มีกำลังคือขันติ เพราะเป็นผู้ประกอบด้วยกำลังคือขันติ ผู้มีเหตุผลคือขันติ เพราะเป็นผู้ประกอบด้วยเหตุผลคือขันตินั่นเอง อันเป็นเหตุผลแห่งการเกิดบ่อ ๑ ผู้เห็นปานนั้นว่า เป็นพราหมณ์ (ผู้มีบาปอันลอยแล้ว, ผู้ประเสริฐ, พระอรหันต์)”

(จาก... ปรมัตถโชติกา อรรถกถา ขุททกนิกาย สุตตนิบาต วาเสฏฐสูตร)

ธรรม เป็นปกติในชีวิตประจำวัน ก่อนอื่นต้องเริ่มที่ความเข้าใจว่า ขณะนี้เป็นธรรม ทุกขณะของชีวิตเป็นธรรม แต่ดูเหมือนจะไปหาว่า ขณะไหนเป็นความอดทน ขณะไหนมีความอดทน แต่ความอดทนมีแล้ว เกิดแล้ว เป็นไปแล้ว ซึ่งก็ไม่พ้นไปจากสภาพธรรมที่เป็นนามธรรม (เพราะรูปธรรมอดทนไม่ได้) เช่น อดทนที่จะไม่ว่าร้ายผู้อื่น อดทนที่จะไม่ทำร้ายผู้อื่น อดทนที่จะไม่กระทำความทุจริตกรรมประการต่าง ๆ อดทนในการที่จะฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรม สะสมปัญญาไปตามลำดับ เพราะพระธรรมเป็นเรื่องยาก ต้องมีความอดทนในการฟัง ในการศึกษาต่อไป เป็นต้น ทั้งหมดนี้ คือ ความอดทนในชีวิตประจำวัน ละเอียดยิ่งไปกว่านั้น คือ อดทนทั้งต่ออกุศล อดทนต่อผลของอกุศล นอกจากนั้นยังอดทนต่อผลของกุศลด้วย กล่าวคือ เมื่อได้รับสิ่งที่ไม่น่าพอใจ อันเป็นผลของอกุศล และได้รับสิ่งที่น่าพอใจ อันเป็นผลของกุศล ก็อดทนที่จะไม่ไปด้วยอำนาจของอกุศล ทั้ง โทสะ และ โลภะ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ความอดทน เป็นธรรมเครื่องเผาบาปธรรม พร้อมทั้งเป็นธรรมที่ทำให้ถึงซึ่งฝั่ง คือ การดับกิเลส (บารมี) ที่ควรเจริญในชีวิตประจำวันเพื่อเกื้อกูลต่อการรู้แจ้งอริยสัจธรรมด้วย ควรที่ทุกคนจะได้เห็นคุณประโยชน์ของความอดทนในชีวิตประจำวัน พระธรรมควรค่าแก่การศึกษาและน้อมประพฤติปฏิบัติตามเป็นอย่างยิ่ง และพระธรรมจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลสำหรับผู้ศึกษาและน้อมประพฤติปฏิบัติตามเท่านั้น.

[ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com โทร . ๐๘๕- ๖๒๑๓๑๐๖]